

การตีความโสหสปัญหาในอรรถกถาปรมัตถโชติกา
สูตรนินบาต ขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎก
Interpretation of Solasa Panha in the Paramatthachotika Commentary
of Suttanipata Khuddakanikaya Suttantapitaka

พระศรีวิสุทธิคุณ (มานพ ปิยสีโล)
วิทยาเขตสุรินทร์

บทคัดย่อ

การตีความโสหสปัญหา ในอรรถกถาปรมัตถโชติกา สูตรนินบาต ขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎก ผู้เขียนได้ใช้หลักการตีความของนักปราชญ์มาเป็นหลักวิชาการวิเคราะห์ คือ การตีความตามแนวของเซนต์ ออกัสติน (Saint Augustine) การตีความตามแนวกระบวนทัศน์ 5 (Five Paradigm) การตีความตามแนว อรรถปริวรรตหลังยุคใหม่ (Post Modern Hermeneutics) และเมื่อใช้หลักวิชาการวิเคราะห์การตีความ ของของพระพุทโธสาจารย์แล้วพบว่า

หลักของการตีความตามกระบวนทัศน์ 5 พระพุทโธสาจารย์ได้ใช้กระบวนทัศน์ที่ชัดเจนที่สุด 3 กระบวนทัศน์ คือที่ 2, 3 และ 5 แต่ผู้ศึกษาพยายามทำความเข้าใจว่าพระพุทโธสาจารย์ใช้กระบวนทัศน์ที่ 1 ด้วย เพราะพระพุทโธสาจารย์ได้อ้างถึงพุทธานุภาพ และกระบวนทัศน์ที่ 4 เพราะพระพุทโธสาจารย์ ได้อ้างถึงนายช่างไม้ไขนกงนต์เป็นพาหนะยึดครองชมพูทวีป โดยที่ผู้ศึกษาคาดการณ์ว่านกงนต์คือเครื่องบิน ซึ่งแน่นอนว่าเครื่องบินคือผลผลิตจากวิทยาศาสตร์ประยุกต์ส่วนหลักของการตีความตามแนวอรรถปริวรรต หลังนยุค พระพุทโธสาจารย์ใช้วิธีการตีความทั้ง 2 วิธี โดยให้น้ำหนักที่วิธีการที่ 1 คือการตีความตามตัว บทตลอดทั้งเรื่อง และแทรกด้วยกระบวนทัศน์ 5 คือ วิธีการที่ 1, 2 อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามหัวข้อธรรมที่ ปรากฏในพระสูตร แล้วสรุปโสหสปัญหาด้วยวิธีการที่ 2 คืออ้างถึงคุณวุฒิของตนมาอ้างอิง เพื่อให้ผู้อ่านมั่นใจ ว่าเนื้อหาที่อธิบายมานั้นถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ส่วนผู้อ่านจะได้รับความเข้าใจตามนั้นหรือไม่ พระพุทโธสาจารย์ ไม่ได้กล่าวถึงเลย

คำสำคัญ: โสหสปัญหา, อรรถกถาปรมัตถโชติกา

Abstract

The hermeneutics of Solasapanha in the Paramatthajotika, (Suttanipata Atthakatha), Khuddaka Nikaya, Suttanta Pitaka, the author had used the hermeneutics of the philosopher as the analytical principle, namely; the hermeneutics according to Saint Augustine, which are the hermeneutics according to the five paradigms and the postmodern hermeneutic as well as when used technical analysis hermeneutics of Ven. Buddhaghosa found that:-

The main hermeneutics of 5 paradigms of Ven.Buddhaghosa, are used the three most obvious paradigms, namely, 2, 3 and 5 respectively. But the educator is trying to understand that Ven. Buddhaghosa is used paradigm 1, because of Ven.Buddhaghosa has claimed the Buddha's power (Buddhanubhap), and the paradigm 4 because of Ven. Buddhaghosa said that the Buddha taught the carpenter to use the car as a vehicle occupation of the Indian subcontinent, which obviously the plane is a product of applied science. But, the postmodern hermeneutics, Ven.Buddhaghosa used both hermeneutics, by giving the weight of the hermeneutics Method 1, which it is according to the chapter throughout the whole story, and inserted with paradigm 5, which it is the method 1, 2, one of other, according to the main Dhamma topic, and then made the summary of Solasapanha with the way the second is to claim their qualifications. In order to make sure that the readers will read entirely perfect content. Despite Ven.Buddhaghosa didn't speak at all.

Keywords: Solasapanha, Paramatthajotika

ความนำ

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นดั่งของศาสนาหลายศาสนาของโลกปัจจุบัน พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาได้เผยแผ่พระธรรมคำสอนในท่ามกลางเจ้าลัทธิมากมายด้วยการปฏิบัติคำสอนดั้งเดิมของถิ่นนั้น ด้วยการปฏิรูปโดยอาศัยคำสอนดั้งเดิมของถิ่นนั้นเป็นฐาน และด้วยการนำเสนอคำสอนแท้ ๆ ของพระพุทธองค์ซึ่งเรียกว่าพระพุทธศาสนา จนกระทั่งเป็นที่ยอมรับนับถือ มีผู้ถือเพศเดียวกับพระศาสดา เรียกว่าบรรพชิต อีกส่วนหนึ่งที่ยังมีข้อผูกพันกับการครองเรือนหรือมีข้อจำกัดบางอย่างทำให้ออกบวชเป็นบรรพชิตไม่ได้ ยังครองเพศเป็นผู้ครองเรือน มีครอบครัว มีอาชีพเป็นต้น มีวิถีชีวิตเหมือนชาวบ้านทั่วไป เรียกว่าฆราวาส หรือคฤหัสถ์. การที่พระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับของประชาชนจำนวนมาก และใช้เวลาอันรวดเร็ว น่าจะเป็นเพราะปัจจัยอย่างน้อยที่สุด 2 อย่าง คือ ปัจจัยภายนอก หมายถึง ประชาชนสมัยนั้นกระหายธรรมะเป็นต้น และปัจจัยภายใน หมายถึงธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงสอนนั้นเป็นคำตอบที่ประชาชนพอใจ และโดยวิธีการนำเสนอที่ตรงใจ เพราะเป็นธรรมะที่สอนเรื่องสัจธรรมของชีวิตมนุษย์. พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมะที่ตรัสไว้ดีแล้ว เป็นธรรมะที่ผู้บรรลุผลพึงเข้าใจได้ด้วยตนเอง เป็นธรรมะที่พิสูจน์ได้ไม่จำกัดกาล จึงเป็นที่ยอมรับว่าบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยอรรถและพยัญชนะ. พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ได้ศึกษาพระธรรมของพระพุทธองค์แล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส น้อมนำพระธรรมมาประพฤติปฏิบัติ พร้อมทั้งสั่งสอนผู้อื่นให้รู้และประพฤติปฏิบัติตามด้วย

ครั้นพระบรมศาสดาปรินิพพานแล้ว เหล่าสงฆ์สาวกได้สานงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนนั้นต่อ ด้วยวิธีการท่องจำมากบ้างน้อยบ้างตามกำลังความสามารถ เมื่อเกิดมีการปฏิบัติผิดของสาวกบางรูปจึงมีการทบทวนคำสอนที่ถูกต้อง เรียกว่าสังคายนา. ในคราวปฐมสังคายนานั้น ครั้นปัจฉิมวสันตนา จะมีพระเถระปัจฉิม

ขึ้นในท่ามกลางสงฆ์ที่เป็นพระอรหันต์เชี่ยวชาญปราดเปื่องจำนวน 500 รูปว่ามีบโศ ดอนใด คำใด ความหมายใดขาดตกบกพร่องหรือเกินบ้าง. พระอรหันต์ในที่ประชุมสงฆ์นั้นรับรองว่าบริบูรณ์สมบูรณ์แล้ว ไม่เกินหรือขาดตกบกพร่องแต่อย่างใด แล้วก็สวดขึ้นพร้อมกัน จากนั้นก็จัดเป็นหมวดหมู่ จัดเป็นกลุ่ม ดำเนินการอย่างนี้ ปฏิบัติการเช่นนี้ทุกส่วนทุกหมวดจนกระทั่งจบพระธรรมวินัย คือพระวินัย พระสูตรและ พระอภิธรรม ซึ่งรวมเรียกว่า “พระไตรปิฎก” แล้วจัดจำนวนพระธรรมชั้นธัมม 84,000 พระธรรมชั้นธัมม.

พระไตรปิฎกจัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ของพระพุทธศาสนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พระบาลี” ซึ่งพระอรหันต์เถระ 500 รูปรวบรวมพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตาม ได้ถูกต้องอันจะอำนวยประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. เนื้อหาพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกนั้น ลึกซึ้ง สุขุมคัมภีร์ภาพ เข้าใจยาก ยากที่เข้าถึงจุดหมายที่พระพุทธองค์ทรงตั้งไว้. ด้วยเหตุนี้พระเถระจารย์ทั้งหลายที่ประกอบด้วยวิริยอุตสาหะ อาศัยเมตตาบารมีต่อสรรพสัตว์และมวลมนุษยโลก ได้รณาคำอธิบาย เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจได้โดยสะดวก คำอธิบายเหล่านี้เรียกว่า “คัมภีร์อรรถกถา” เป็นคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์. คัมภีร์อรรถกถามีครบทั้งสามปิฎก นอกจากนั้นแล้วยังมีคัมภีร์ฎีกา อธิบายอรรถกถา มีคัมภีร์อนุฎีกาอธิบายคัมภีร์ฎีกาอีกด้วยเป็นชั้น ๆ. นอกเหนือจากนี้ยังมีคัมภีร์อีกมากมายที่เป็นภาษาบาลี เช่น ปกรณวิเสสวิสุทธิมรรค ซึ่งนับเป็นสารานุกรมพระพุทธศาสนาได้ และในกลุ่มของไวยากรณ์ (ระเบียบของภาษา) เช่น มูลกัจจายน์ โมคคัลลานะ หรือแม้แต่กลุ่มของประวัติศาสตร์ เช่น คัมภีร์มหาวงศ์ จุฬวงศ์ เป็นต้น รวมทั้งหมอนับได้ร้อย ๆ เล่ม. ภายหลังต่อมาก็มีพระเถระจารย์ผู้ทรงความรู้ ได้แสดงความรู้ความสามารถของตนให้ปรากฏอีกจำนวนมากหลายสำนัก ดังนั้น คัมภีร์เหล่านี้จึงล้วน อธิบายพระไตรปิฎกและหลักธรรมที่มากมายในพระพุทธศาสนา หรือเป็นอุปกรณ์ให้เห็นพัฒนาการของพระพุทธศาสนาได้.

ในการศึกษาเรื่องการศึกษาความโศภสปัญหา อรรถกถาปรมัตถโชติกา ในปารายนวรรค สุตตนิบาต ขุททกนิกายเล่มนี้ ผู้ศึกษามีบังอาจยกตนเทียบกับพระอรรถกถาจารย์อย่างพระพุทธโฆษาจารย์ หรือแม้แต่ระดับพระเถระจารย์ที่แต่งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเล่มใดเล่มหนึ่ง. ผู้ศึกษาเป็นเพียงนักศึกษาพระพุทธศาสนาด้วยจิตที่ประกอบศรัทธาปสาทะในพระรัตนตรัย และในพระไตรปิฎกเท่านั้น จึงไม่บังอาจจะ อธิบาย วิพากษ์วิจารณ์คัมภีร์ใด ๆ เพียงแต่จะใช้ความรู้ที่ได้ศึกษามาไม่มากนักมาศึกษาวิเคราะห์ พินิจพิจารณาเนื้อหาโศภสปัญหา ในปารายนวรรค สุตตนิบาต ขุททกนิกาย และศึกษาวิเคราะห์อรรถกถาปรมัตถโชติกาอันเป็นอรรถกถาอธิบายพระสูตรที่จะนำสัตว์ให้ถึงฝั่งพระนิพพาน.

กรอบการศึกษา

ในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาคำอธิบายคัมภีร์ปรมัตถโชติกา อรรถกถापารายนวรรค สุตตนิบาต ขุททกนิกายเล่มนี้ ได้อาศัยหลักเกณฑ์ที่ได้รับการศึกษามาจากศาสตราจารย์เกียรติ บัญญัติ ราชบัณฑิต อาจารย์ผู้บรรยายวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์แห่งการศึกษา หลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มาเป็นกรอบแนวความคิด ในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาการศึกษาปารายนวรรค ในอรรถกถापรมัตถโชติกาของพระพุทธโฆษาจารย์. กรอบแนวความคิดตามที่ได้รับถ่ายทอดมานั้น คือ

1. การตีความตามแนวของเซนต์อ็อกัสติน (Saint Augustine)
2. การตีความตามแนวกระบวนทัศน์ 5 (Five Paradigm)
3. การตีความตามแนวอรรถปริวรรตหลังยุคใหม่ (Post Modern Hermeneutics)

เพื่อความเข้าใจเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะนำเสนอการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของ การตีความต่อไป จึงขอเสนอใจความสำคัญของโสฬสปัญหา ประวัติสังเขปของพระพุทโธษาจารย์ในฐานะผู้แต่งคัมภีร์ ปรมัตถโชติกาและอรรถกถาที่สำคัญอีกมากมายหลายเล่ม

ผลการศึกษา

1. การตีความตามแนวคิดของเซนต์อ็อกัสติน (Saint Augustine)

การตีความตามแนวคิดของเซนต์อ็อกัสติน ประกอบด้วย การตีความ 4 แนว ดังนี้

1.1 การตีความตามพยัญชนะด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Literal and Historical)

พระพุทโธษาจารย์ได้ใช้วิธีการนี้ตีความอรรถกถาปรมัตถโชติกา ตอนที่ว่าด้วยปารายนวรรค สุตตนิบาต ขุททกนิกาย โดยที่ผู้อ่านน่าจะวิเคราะห์ได้ว่า ข้อความในพระไตรปิฎกนั้นเป็นเรื่องจริงทาง ประวัติศาสตร์ 2 ส่วนเด่น ๆ คือ

1.1.1 พระพุทโธษาจารย์ยืนยันในตอนต้นก่อนที่อธิบายคำในวัตถุถา ดังที่ท่านกล่าวว่า “ท่านพระอานนทีถือเอาความนั้น ในเวลาทำสังคายนา ได้ยกนิทานแห่งปารายนวรรคขึ้น ได้กล่าว คาถาเหล่านี้.”

1.1.2. พระพุทโธษาจารย์ได้ตั้งประเด็นถามก่อนว่า “วัตถุถานี้มีการเกิดขึ้นอย่างไร” จากนั้นก็เล่าเรื่องในอดีตกาล โดยมีประการแรกสนับสนุน

การตีความในลักษณะนี้ของพระพุทโธษาจารย์ ทำให้ผู้อ่านยิ่งได้รรถรสมากขึ้น เชื่อมโยง เหตุการณ์ เพราะสามารถมองเห็นภาพพจน์ได้ง่าย โดยเหตุที่สามารถมองเห็นบริบททางสังคมในสมัยนั้น อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นด้านภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ระบบเศรษฐกิจ การบ้าน การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (รัฐ) เป็นต้น

2. การตีความตามหลักอุปมานิทัศน์ (Allegorical)

หลักอุปมานิทัศน์ หมายถึง สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบหรือข้อความที่น่ามาเปรียบเทียบประกอบ คำอธิบายเพื่อให้เห็นภาพพจน์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะถ้าอาศัยเฉพาะคำอธิบายอย่างเดียว อาจไม่ทำให้เข้าใจ ได้ง่าย การเปรียบเทียบคืออุปมา ซึ่งจะต้องใช้กับอุปไมยเสมอ ดังนั้นจึงเรียกรวม ๆ ว่า “หลักอุปมาอุปไมย”

ในอรรถกถาโสฬสปัญหา พระพุทโธษาจารย์ได้ใช้หลักการดังกล่าวในการตีความ อธิบายความ หรือขยายความในอรรถกถาโสฬสปัญหา เพื่อให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นในเรื่องที่เข้าใจอยู่แล้ว เช่น ให้เข้าใจความงามของสีผ้ากัมพล อย่างในตอนที่ว่าด้วยวัตถุถาความว่า “...พระราชาก็ภูริวาหะได้ผ้ามา เป็นผ้า กัมพลเนื้อละเอียดยิ่งนัก มีค่ามากมายเหลือคณานับ มีสีเหมือนแสงอาทิตย์อ่อน ๆ ...” ต่อมาพระพุทโธษา จารย์ได้อธิบายความสำคัญของพราหมณ์พาวรีที่มีต่อพระเจ้าปเสนทิโกศล ในคราวที่พราหมณ์พาวรีจะออก บวช พระเจ้าปเสนทิโกศลได้อ้อนวอนว่า ท่านอาจารย์ เมื่อท่านดำรง (เป็นปุโรหิต) อยู่ ก็เหมือนพระราช บิดาของข้าพเจ้ายังอยู่ ท่านอย่าบวชเลย”. และในตอนนี้อธิบายลักษณะของพราหมณ์อัปลักษณ์ที่มาขู

พราหมณ์พาวรีนั้น พระพุทธโฆษาจารย์ได้ใช้วิธีอุปมานิทัศน์อธิบายลักษณะว่า บทว่า **อุคฆฏฏปาโท** มีเท้าเสียดสีกัน มีอธิบายว่า ฝ่าเท้ากับฝ่าเท้าเสียดสีกันเดินไปตามทาง หรือเท้ากับเท้าเสียดสีกัน สันเท้ากับสันเท้าเสียดสีกัน ข้อเท้ากับข้อเท้า หัวเข่ากับหัวเข่าเสียดสีกัน”. แม้ในการอธิบายข้อธรรม พระพุทธโฆษาจารย์ก็ใช้วิธีอุปมานิทัศน์เช่นเดียวกัน ดังที่อธิบายคำ “**เววิจฉา ปมาทา นปปกาสติ**” คือพระพุทธองค์ตรัสว่าโลกไม่แจ่มแจ้งเพราะความตระหนี่และเพราะความประมาท. เพราะความตระหนี่ไม่ให้เพื่อจะประกาศคุณงามความดีมีทานเป็นต้นของคนอื่นเขา และความประมาทยอมไม่ให้เพื่อประกาศคุณมีศีลเป็นต้น

1.2 การตีความตามหลักอุปมาน (Analogical)

การอุปมาน คือ การเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับหลักอุปมานิทัศน์ เช่น เราไม่เคยเห็นเสือ แต่มีคนเปรียบเทียบให้ฟังว่า รูปร่างเหมือนแมว แต่ตัวโตขนาดคาบคนได้เหมือนแมวคาบหนู เราพอฟังแล้วก็พอจะรู้ว่า เสือน่าจะเป็นอย่างไร

ในการตีความตามหลักอุปมานนี้ ในโสฬสปัญหา พระพุทธโฆษาจารย์ใช้อธิบายเพื่อให้เข้าใจการบินของนกไม้้นั้นเหมือนการบินของหงส์ ดังข้อความว่า “อาจารย์นั้นเอาไม้มาทำเป็นนกแล้วใส่เครื่องยนต์เข้าไปในนกนั้น. นกไม้กระโดดขึ้นสู่อากาศดุจพญาหงส์ เทียวไปเบื้องบนป่าแล้วลงเบื้องหน้าอันเตวาลิกทั้งหลาย”. แม้ในการอธิบายจำแนกประเภทของบริโภคธาตุ พระพุทธโฆษาจารย์ใช้วิธีการอุปมานเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าอะไรคือบริโภคธาตุ ดังข้อความต่อไปนี้ “อำมาตย์ผู้เป็นพระเจ้าหลานเธอได้ถือเอาบริโภคธาตุ บ่ายหน้าไปยังแคว้นกัฏฐาหนะ. ต้นโพธิ์ บาตรและจีวรเป็นต้น ชื่อว่าบริโภคธาตุ”. และในการอธิบายหัวข้อธรรม พระพุทธโฆษาจารย์ก็ใช้วิธีการอุปมาน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องความไม่มีกังวล ดังข้อความต่อไปนี้ คำว่า “**อากิญจณณ** ความเป็นผู้ไม่มีกังวล มีอธิบายว่า วิเวกอันเป็นอุปกรณ์แห่งการกำหนด” ในการอธิบายภูมิศาสตร์ของฝั่งแม่น้ำโคธาวรี พระพุทธโฆษาจารย์ได้ใช้วิธีการอุปมานเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภูมิทัศน์ชัดเจน ดังต่อไปนี้ “คำว่า **โคธาวรีกุล** ความว่า ฝั่งแม่น้ำโคธาวรี มีอธิบายว่า แม่น้ำโคธาวรีแยกออกเป็นสองสาย ได้กระทำเกาะในระหว่างประมาณ 3 โยชน์ เกาะทั้งหมดคลุมไปด้วยป่ามะขวิด เมื่อก่อน ณ ประเทศนั้น สรังกคดาบสเป็นต้นเคยอาศัยอยู่...” และในการทำกลอุบาย พระพุทธโฆษาจารย์ได้ใช้วิธีนี้อธิบายความดังต่อไปนี้ บทว่า **อภิสงขริตวา** แปลว่า ทำกลอุบาย. มีอธิบายว่า พราหมณ์ถือเอามูลโค ดอกไม้ หญ้าคาในป่า แล้วรีบไปยังประตูอาศรมของพราหมณ์พาวรี เอามูลโคเช็ดพื้น เกลี่ยดอกไม้ ปูหญ้า เอาน้ำในคนโทล้างเท้าชายเดินไปประมาณ 7 ก้าว ลูกกล้าฝ่าเท้าของตน ทำกลอุบายหลอกลวงอย่างนี้.”

1.3 การตีความเพื่อกระตุ้น เร้าให้บุคคลกระทำความดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Tropological , Moral , Aetiological)

การตีความด้วยวิธีการนี้สำคัญ นับเป็นเรื่องหลักในการนำเสนอของพระพุทธโฆษาจารย์ เช่น

ในตอนที่ว่าด้วยวัตถุถุกา พระพุทธโฆษาจารย์ได้ย้อนอดีตที่มาของเรื่อง ซึ่งแสดงถึงการประพฤตินิสัยธรรมจรยาแล้ว ผลเป็นไปตามที่คาดหวัง แล้วได้แสดงว่า “...พระราชาทรงสงเคราะห์ศิษย์เหล่านั้นด้วยสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นแคว้นที่มั่งคั่งสมบูรณ์และไม่มีอันตราย. ทั้งชาวเมืองชาวชนบทนับถือพระราชและข้าราชการเป็นอย่างดีว่า พวกเราได้พระราชที่ดี ข้าราชการบริพารก็เป็นคนดี.”

นอกจากนี้แล้ว พระพุทธโฆษาจารย์ได้ย้ำทุกตอนก่อนจบปัญหาหนึ่งแล้วไปอธิบายอีกปัญหาหนึ่ง

ดังต่อไปนี้ ...เมื่อจบเทศนา อชิตมาณพได้บรรลुพระอรหัตพร้อมด้วยอันเตวาลิก 1,000 คนอีก 1,000 เหล่าอื่น ได้เกิดดวงตาเห็นธรรม. หนังสือเหลือง ขฎาและผ้าป่าเป็นต้นของท่าน อชิตะพร้อมด้วยอันเตวาลิกได้ หายไปพร้อมกับการบรรลุพระอรหัต. ท่านทั้งหมดทรงบาตรและจีวรสำเร็จด้วยฤทธิ์ มีผมสององคุลี เป็นเอธิ กิษุ นึ่งประนมมีอมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยประการฉะนี้แล” ..เมื่อจบเทศนา แม้พราหมณ์นี้ก็ ได้ ตั้งอยู่ในพระอรหัตพร้อมด้วยอันเตวาลิก 1,000. คนอื่นอีกหลายพันก็เกิดดวงตาเห็นธรรม” ...พระผู้มีพระ ภาคเจ้าทรงแสดงพระสูตรแม้ด้วยธรรมเป็นยอดคือพระอรหัตเหมือนกัน. อนึ่ง เมื่อจบเทศนาได้มีผู้บรรลु ธรรมเช่นกับที่ได้กล่าวแล้วนั้นแล” ...

และในบทสรุปของการแต่งคัมภีร์ พระพุทธโฆษาจารย์ก็ย้ำให้เห็นผลดีในการทำความดี ดังต่อไปนี้

“พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐในคณะ ประทับอยู่ ณ ปาสาณกเจดีย์อันประเสริฐ อันบุคคลตกแต่ได้ดีแล้วในมคธชนบท เป็นรมณีสถาน เป็นประเทศอันสวยงาม เป็นที่อยู่ อาศัยแห่งบุคคลผู้มีบุญอันได้กระทำไว้แล้ว.

อนึ่ง ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าอันพราหมณ์ 16 คนทูลถามปัญหาแล้ว ได้ทรง ประกาศประทานธรรมกะชนทั้งสองพวกผู้มาประชุมกันเต็มที่ ณ ปาสาณกเจดีย์ในบริษัท ประมาณ 12 โยชน์เพราะการถามโสฬสปัญหา.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงชนะ ผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงธรรมอันประกาศอรรด บริบูรณ์ด้วยพยัญชนะ เป็นที่เกิดความเกษมอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่อกุลแกโลก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันวิจิตรด้วยธรรมเป็นอัน มาก เป็นเหตุให้ปลดเปลื้องกิเลสทั้งปวง ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประกอบด้วยบทแห่ง พยัญชนะและอรรด มีความเปรียบเทียบ ซึ่งหมายรู้กันแล้วด้วยอักขระอันมั่นคง เป็นส่วน แห่งความแจ่มแจ้งแห่งวิจารณ์ญาณของโลก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันไม่มีมลทินเพราะมลทิน คือราคะ มลทินคือโทสะ มลทินคือโมหะ เป็นส่วนแห่งธรรมปราศจากมลทิน เป็นส่วนแห่ง ความแจ่มแจ้งแห่งวิจารณ์ญาณของโลก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ อันไม่มีมลทิน เพราะมลทินคือกิเลส มลทินคือทุจริต เป็นส่วนแห่งธรรมปราศจากมลทิน เป็นส่วนแห่ง ความแจ่มแจ้งแห่งวิจารณ์ญาณของโลก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐเป็นเหตุปลด เปลื้องอาสวะ กิเลสเป็นเครื่องผูก กิเลสเป็นเครื่องประกอบ นิ वर्ณและมลทินทั้ง 3 ของโลก นั้น.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ หามลทินมิได้ เป็นเครื่องบรรเทาความเศร้าหมองทุกอย่าง เป็นเครื่องคลายความกำหนัด ไม่มีความ หวั่นไหว ไม่มีความโศก เป็นธรรมอันละเอียด ประณีตและเห็นได้ยาก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ อันหักราน ราคะและโทสะให้สงบ เป็นเครื่องตัดกำเนิดทุกติ วิญญานและความยินดีอันมีต้นหาเป็น

รากฐาน เป็นเครื่องต้านทานและเป็นเครื่องฟัน.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ ลึกซึ้ง เห็นได้ยากและละเอียดอ่อน มีอรรถอันละเอียด บัณฑิตควรรู้แจ้ง เป็นส่วนแห่งความแจ่มแจ้งแห่งวิจารณ์ญาณของโลก.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ ดุจดอกไม้เครื่องประดับอันยั่งยืน 9 ชนิด อันจำแนกอินทรีย์ ฌานและวิโมกข์ มีมรรคมืองค์ 8 เป็นยานอย่างประเสริฐ.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ ปราศจากมลทิน บริสุทธิ์ เปรียบด้วยห้วงน้ำวิจิตรด้วยรัตนะ เสมอด้วยดอกไม้ มีเดชอันเปรียบด้วยพระอาทิตย์.

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เลิศกว่าสัตว์ ได้ทรงแสดงพระสูตรอันประเสริฐ ปลอดโปร่งเกษม ให้สุขเย็นสงบ มีประโยชน์อย่างยิ่งในการต่อต้านมัจจุ เป็นเหตุให้เห็นนิพพานอันดับกิเลสสนิทแล้วของโลกนั้น.” ...

2. การตีความตามแนวกระบวนทัศน์ 5 (Five Paradigm)

2.1 กระบวนทัศน์ดึกดำบรรพ์ กระบวนทัศน์นี้ถือว่าโลกไม่มีกฎเกณฑ์ ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับเงื่อนไข

เนื้อความในโสฬสปัญหาโดยเฉพาะพุทธวิสัยชนา ไม่ปรากฏเนื้อหาที่ระบุว่ามีการตีความของพระพุทโฆษาจารย์ไม่มีอย่างเด่นชัด แต่ผู้ศึกษาพยายามเข้าใจว่ามีแนวโน้มที่สะท้อนการตีความในลักษณะนี้บ้าง เช่น

“ก็แลครั้งจบพระธรรมเทศนาแล้ว มนุษย์ทั้งหลายที่มาจากที่นั้น ๆ ได้ไปปรากฏในคามนิคมเป็นต้นของตน ๆ ด้วยอานุภาพของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นแล”

และความตอนหนึ่งอันแสดงถึงนัยว่าพระพุทโฆษาจารย์เชื่อว่าพระพุทเจ้าสามารถให้ความดีหรือสิ่งที่พึงประสงค์หรือความสำเร็จแก่ผู้ที่บูชาได้ เช่น “...เหมือนอย่างทีกล่าวไว้ว่า ขอสัตว์ทั้งหลายผู้บูชาพระคุณของพระพุทเจ้าดุจห้วงน้ำ จงมีความสุข มีความฉลาด ไม่มีเวร ชนทั้งหมดจงมีกายไร้โรค คล่องแคล่ว มีปัญญา เป็นคนดี ดำรงตนอยู่ในความดีดังนี้”

2.2 กระบวนทัศน์ยุคโบราณ (Ancient Paradigm) กระบวนทัศน์นี้ถือว่า โลกมีกฎเกณฑ์ มนุษย์ทำตามกฎเกณฑ์เพื่อความสุขในโลกนี้

ในตอนที่ว่าด้วยวัตถุกถา พระพุทโฆษาจารย์ได้ใช้วิธีการนี้ตีความให้เห็นกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ทำได้แล้วย่อมได้รับผลดีในโลกนี้ดังต่อไปนี้ พระราชาทรงสงเคราะห์ศิษย์เหล่านั้นด้วยสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นแคว้นที่มั่งคั่งสมบูรณ์และไม่มียันตราย. ทั้งชาวเมืองชาวชนบทนับถือพระราชาและข้าราชการเป็นอย่างดีว่าพวกเขาได้พระราชาที่ดี ข้าราชการบริพารก็เป็นคนดี.”

ในการอธิบายธรรม พระพุทโฆษาจารย์ได้ใช้วิธีการนี้ตีความให้เห็นกฎเกณฑ์ที่แสดงถึงความฉลาดตั้งข้อความว่า เพราะพระเสกขะควรละกิเลสทั้งหมด ตั้งต้นแต่กามฉันทนิวรรณ์ทีเดียว ฉะนั้น พระผู้มีพระภาค

เจ้าจึงทรงแสดงเสกขปฏิบัติมาณพนั้นด้วยกิ่งคาคาว่า **กามสุ** ในกามทั้งหลายดังนี้ เป็นต้น.

บทนั้นมีความดังต่อไปนี้ ภิคุไม่พึงกำหนดยินดีในวัตถุกามทั้งหลายด้วยความใคร่กิเลส ละธรรมทั้งหลายอันทำความชุ่มมัวแกใจมีกายทุจริต เป็นต้น พึงเป็นผู้มีใจไม่ชุ่มมัว. ก็เพราะพระอเสกขะเป็นผู้ฉลาด เพราะเป็นผู้พิจารณาสังขารทั้งปวงโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นต้น เป็นผู้มัสติด้วยการมีสติตามเห็นซึ่งกาย เป็นต้น ในธรรมทั้งปวง และถึงความเป็นภิคุเพราะทำลายสักกายทิฏฐิ เป็นต้น เสียได้ ย่อมเว้นรอบในทุกอิริยาบถ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแสดงอเสกขปฏิบัติด้วยกิ่งคาคาว่า **กุสโล** เป็นผู้ฉลาด ดังนี้ เป็นต้น.

2.3 กระบวนทัศน์ยุคกลาง (Medieval Paradigm) กระบวนทัศน์นี้เชื่อว่า โลกนี้ไม่ยั่งยืน ความสุขที่แท้จริงอยู่ในโลกหน้า

ในโสฬสปัญหาทั้งหมด ที่พราหมณ์เข้าทูลถามพระพุทธเจ้า นั้นมีพื้นฐานที่ว่า “โลกนี้ไม่ยั่งยืน” เพราะฉะนั้นเหล่าพราหมณ์จึงแสวงหาวิธีการที่จะออกจากโลกนี้ไปสู่อีกโลกหนึ่ง แต่วิธีการเหล่านั้นไม่ถูกต้อง ที่ถูกต้องคือวิธีการของพระพุทธเจ้าตามที่พระสังคีตการยได้สรุปรวบยอดในปารายานาสูตติคกถาว่า “เนื้อความแห่งปัญหาหนึ่ง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้วด้วยประการใด ผู้ใดพึงปฏิบัติตามด้วยประการนั้น ก็พึงจากฝั่งนี้ไปถึงฝั่งโน้นได้ ผู้นั้นเจริญมรรคอันอุดมอยู่ก็พึงจากฝั่งนี้ไปถึงฝั่งโน้นได้ ธรรมปริยายนันเป็นทางเพื่อไปสู่ฝั่งโน้น เพราะฉะนั้น ธรรมปริยายนันจึงชื่อว่าปารายณะ.” คำว่าฝั่งในที่นี้หมายถึงภพ.

2.4 กระบวนทัศน์ยุคใหม่ (Modern Paradigm) เป็นกระบวนทัศน์ที่ถือกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก

วิธีการตีความในยุคนี้ พระพุทธโฆษาจารย์นำมาใช้ตีความในวัตถุกถาอันแสดงให้เห็นว่า การจะยึดชมพุทวิปให้อยู่ในเงื้อมมือได้ ต้องใช้นกยนต์เป็นยานพาหนะ ดังข้อความว่า “อาจารย์นั้นเอาไม้ทำเป็นนกแล้วใส่เครื่องยนต์เข้าไปภายในนกนั้น. นกไม้กระโดดขึ้นสู่อากาศดุจพญาหงส์ เทียวไปเบื้องบนป่าแล้วลงเบื้องหน้าอันเตวลิกทั้งหลาย. ลำดับนั้นอาจารย์จึงถามศิษย์ทั้งหลายว่า นี่แน่ท่านทั้งหลาย เราทำพาหนะไม้เช่นนี้ดี ก็จะสามารถยึดราชสมบัติในชมพูทวีปได้ทั้งสิ้น แม้พวกท่านก็จงทำพาหนะไม้เช่นนี้ เราจะยึดราชสมบัติดำรงชีพ การเลี้ยงชีพด้วยศิลปะการเป็นช่างไม้ลำบาก. ศิษย์เหล่านั้นได้ทำตามนั้นแล้วแจ้งให้อาจารย์ทราบ. ลำดับนั้นอาจารย์จึงกล่าวกะพวกศิษย์ว่า เรายึดราชสมบัติที่ไหนก่อน. พวกศิษย์ตอบว่า ยึดราชสมบัติกรุงพาราณสีซึ่งท่านอาจารย์. อาจารย์กล่าวว่า อย่าเลย พวกท่าน ไม่ดีดอก เพราะพวกเรายึดราชสมบัติกรุงพาราณสีได้ก็จะมีพ้นจากการพุดถึงช่างไม้ว่า พระราชาช่างไม้ พระยูพราชช่างไม้ ชมพูทวีปออกใหญ่โตเราไปก็อันกันเกิด. ลำดับนั้น พวกศิษย์พร้อมด้วยลูกเมียขึ้นพาหนะไม้สอดอาวุธ มุ่งหน้าไปหิมวันตประเทศ เข้าไปยังนครหนึ่งในหิมวันต์ ไปปรากฏในพระราชมนเฑียรนั่นเอง. ศิษย์เหล่านั้นยึดราชสมบัติในนครนั้น อภิเษกอาจารย์ไว้ในราชสมบัติ. อาจารย์นั้นได้ปรากฏชื่อว่าพระเจ้ากัฏฐวาหนะ แม้นครนั้นก็ได้ชื่อว่า กัฏฐวาหนะนครเหมือนกัน เพราะพระเจ้ากัฏฐวาหนะยึดได้. แม้รัฐทั้งสิ้นก็มีชื่ออย่างนั้น.”

2.5 กระบวนทัศน์หลังยุคใหม่ หรือหลังนยุค (Post Modern Paradigm)

กระบวนทัศน์นี้เชื่อว่า ทุกความคิดและความเชื่อที่อาจพิสูจน์ไม่ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ล้วนมีส่วนถูกต้องทั้งนั้น ถ้าหากว่าเลือกส่วนที่ดีมีประโยชน์มาใช้.

ในโสฬสปัญหา พระพุทธโฆษาจารย์ไม่ได้นำกระบวนการทัศน์มาอธิบายขยายความอย่างชัดเจน แต่โดยนัยย่อมแสดงให้เห็นแล้วว่า พระดำรัสที่พระพุทธเจ้าประทานตอบแก่พราหมณ์นั้นเป็นไปได้ที่จะมีผลตามที่พราหมณ์ประพดปฏิบัติ กล่าวคือพราหมณ์ปฏิบัติตามความเชื่อของตนแล้วย่อมได้ผลดีจริง หากแต่ให้ผลเพียงโลกียะ ไม่ถึงโลกุตระอันเป็นหลักที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนา

ในวัตถุกถา พระพุทธโฆษาจารย์ไม่ได้กล่าวค่านำคำรามหาปุริสลักษณะของพราหมณ์ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า พระพุทธโฆษาจารย์เชื่อในตำราของพราหมณ์. แต่ผู้ศึกษาอาจวิเคราะห์ได้ว่า การเรียนรู้ตำรานั้นก็เพียงเพื่อรู้ว่าเป็นอย่างนั้นจริงเท่านั้น ไม่ได้ทำให้บรรลุผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเลย.

3. การตีความตามแนวอรรถปริวรรตหลังนวยุค (Post Modern Hermeneutics)

3.1 ความหมายสมบรูณ์อยู่ที่ตัวบท ในที่นี้ ใช้บท (Text) เป็นกรอบในการตีความ

ในโสฬสปัญหา พระพุทธโฆษาจารย์จะใช้การตีความโดยใช้ตัวบทเป็นหลักสำคัญและเห็นได้ชัดเจน เช่นข้อความว่า ... บทว่า **ขริ ลิตา** ความว่า อาศัยความชรา. บทว่า **ตี ตี นมสุสามิ** ความว่า เพราะเหตุ นั้น ข้าพระองค์จึงนมัสการพระองค์. เป็นต้น

แม้ตัวบทที่น่าจะคลาดเคลื่อน เช่นจำนวนลูกศิษย์ของพราหมณ์แต่ละคน เช่น พราหมณ์พาวรีมี ศิษย์ 500 คน. ศิษย์เอก 16 คน แต่ละคนมีอันตเววลิกคนละ 1,000 คน. รวมเป็น 16,000 คนด้วยประการ ฉะนี้. คำว่า 500 คน การตีความตามจำนวนนี้ พระพุทธโฆษาจารย์ถือว่าถูกต้องแล้ว.

3.2 ความหมายสมบรูณ์อยู่ที่ผู้แต่ง (The Author) คือเข้าใจจุดมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการสื่อ ความ

ในโสฬสปัญหา พระพุทธโฆษาจารย์เชื่อมั่นว่าพระสังคิติกจารย์รวบรวมไว้ถูกต้องตามที่พระ อานนท์นำเสนอในที่ประชุมครั้งสังคายนาครั้งที่ 1 นั้นแล้ว และเพื่อเป็นการยืนยัน ท่านจึงกล่าวไว้ว่า “...ท่านพระอานนท์ถือเอาความนั้น ในเวลาทำสังคายนา ไต่ยกนิทานแห่งปารายนวรรค ขึ้น ได้กล่าวคาถา เหล่านี้. เป็นอันว่าผู้ที่แต่งคือรวบรวมโสฬสปัญหานี้ถูกต้องสมบรูณ์ทุกประการ.

และนอกจากนี้ พระพุทธโฆษาจารย์น่าจะมีความเชื่อมั่นว่า อรรถกถาปรมัตถโคตติกาที่ตนอธิบาย ไว้ นั้นถูกต้องครบถ้วนแล้ว โดยยกคุณสมบัติของตนมาอ้างไว้ในนิคมกถา ดังนี้ “...อรรถกถาสุตตนิบาตชื่อ ปรมัตถโคตติกาอันพระเถระมีชื่อซึ่งครูทั้งหลายตั้งไว้ว่า **พุทธโฆส** ผู้ประคับด้วยคุณคือศรัทธาพุทธและวิริยะ อันบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ผู้ปรากฏเหตุให้เกิดคุณมีศีล อัจฉริยะ ความอ่อนโยนเป็นต้น ผู้ประกอบด้วยความเฉลียวฉลาดทางปัญญา สามารถหยั่งลงในความถ้อยมั่นทั้งในลัทธิของตนและลัทธิอื่น ได้เป็นมหากวี มีวาจา ประเสริฐ กล่าวคำเหมาะสม ประกอบด้วยการพรรณนาคำอันไพเราะและวิเศษ ทำให้เกิดความสมบรูณ์ในการ ทำและเข้าถึงความสุขด้วยการทำให้แจ่มแจ้ง เข้าใจ เพราะมีความรู้อันอะไร ๆ ไม่ขัดขวางได้ในสัตต ศาสตร์ พร้อมด้วยอรรถกถาอันมีประเภทเป็นปริยัติคือพระไตรปิฎก เป็นผู้มีปัญญากว้างขวางบริสุทธิ์ อันเป็น เครื่องประดับของวงศ์ของพระเถระผู้อยู่ในมหาวิทยาลัยอันเป็นประทีปของเถรวาท ผู้มีปัญญาตั้งไว้ดีแล้วใน ธรรมอันยิ่งของมนุษย์ ประดับด้วยประเภทธรรมมีอภิญา 6 และปฏิสัมภิตาเป็นต้น ได้แต่งไว้แล้ว...”

ข้อความนี้ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ที่ทรงคุณวุฒิและภูมิธรรมในระดับนี้ย่อมทำได้ถูกต้องและ สมบรูณ์ที่สุด.

3.3 ความหมายสมบูรณ์อยู่ที่ผู้อ่าน (Reader) กระบวนทัศน์นี้ หมายถึง ผู้อ่านตีความตามจุดประสงค์ของตน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังที่ได้สั่งสมมาจนเป็นลักษณะเฉพาะของผู้อ่านด้วย ดังนั้นการพิจารณาการตีความในโสฬสปัญหาโดยใช้กรอบข้อนี้จึงไม่ประจักษ์ว่าเป็นอย่างไร.

แต่ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตตามที่ปรากฏในโสฬสปัญหาดังต่อไปนี้

จำนวนตัวเลขที่ว่า “ศิษย์ทั้งหมด 500 คนของพราหมณ์พาวรี” น่าจะเป็นเพียงสำนวนของภาษามากกว่าที่จะเป็นจำนวน 500 ถ้วน

จำนวนลูกศิษย์ทั้ง 16 คน แต่ละคนมีอันเตวาลิกคนละ 1,000 คน พระพุทธโฆษาจารย์บอกว่ารวมเป็น 16,000 คนด้วยประการฉะนี้. จำนวนนี้ทั้งอาจารย์และอันเตวาลิกน่าจะเป็น 16,016 คน แล้วพระพุทธโฆษาจารย์ระบุนขาดไปจากจำนวนจริงโดยไม่ได้ระบุอาจารย์เพื่อจำง่าย.

ด้านประวัติศาสตร์ซึ่งรวมถึงภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่พระพุทธโฆษาจารย์นำมาเล่าเพื่อให้เห็นต้นเรื่องแล้วเชื่อมโยงเข้าสู่การถามปัญหานั้น ท่านเข้าใจได้อย่างไร เหลือวิสัยที่ผู้ศึกษาจะหยั่งถึงภูมิปัญญาของท่าน.

นอกจากนี้แล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่ากรได้นำเอาวิธีการนี้มาตีความในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์ที่ 4 และกระบวนทัศน์ที่ 5 ถ้าประเมินว่าการนำกระบวนทัศน์ที่ 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันแล้วเกิดปัญหา เช่น สงครามโลกทั้ง 2 ครั้ง ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาไม่เคยมีการนำเอาศาสนามาเป็นเงื่อนไขในการทำสงคราม ดังนั้น พระพุทธศาสนาก็ก้าวมาไกลถึงขนาดว่า “พระพุทธเจ้าสอนสาวกและพุทธศาสนิกชนพร้อมทั้งโลกมนุษย์และเทวดาทั้งหลายก็เพื่อผลสูงสุดคือพระนิพพาน” อันอยู่ในกระบวนทัศน์ที่ 5

บทสรุป

จากการที่ได้ศึกษาอรรถกถาปรมัตถโคตติกา ตอนที่ว่าด้วยโสฬสปัญหาในปารายนวรรค สุตตนิบาต ขุททกนิกาย และใช้หลักวิชาการวิเคราะห์การตีความของพระอรรถกถาจารย์แล้ว สรุปได้ดังนี้

โสฬสปัญหา คือ คำทูลถามของพราหมณ์ทั้ง 16 คน ที่เป็นศิษย์ของพราหมณ์พาวรี ประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหาคำทูลถามและคำสรุปครบสมบูรณ์ของพระสูตร.

หลักวิชาการที่นำมาตีความการอธิบายของพระพุทธโฆษาจารย์ ผู้ศึกษาใช้หลัก 3 คือ หลักการตีความของเซนต์ออกัสติน (Saint Augustine), หลักการตีความตามแนวกระบวนทัศน์ 5 และหลักการตามแนวอรรถปริวรรตหลังยุคใหม่ เมื่อศึกษาแล้วพบว่า พระพุทธโฆษาจารย์ใช้ครบ 5 วิธีการ และมีนัยที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าท่านมีเจตนาในการกระตุ้นให้ผู้ศึกษาทำความดีซึ่งเป็นวิธีการที่ 5 ของเซนต์ ออกัสติน

หลักของการตีความตามกระบวนทัศน์ 5 พระพุทธโฆษาจารย์ได้ใช้กระบวนทัศน์ที่ชัดเจนที่สุด 3 กระบวนการ คือที่ 2,3 และ 5 แต่ผู้ศึกษาพยายามทำความเข้าใจว่าพระพุทธโฆษาจารย์ใช้กระบวนทัศน์ที่ 1 ด้วย เพราะพระพุทธโฆษาจารย์ได้อ้างถึงพุทธานุภาพและกระบวนทัศน์ที่ 4 เพราะพระพุทธโฆษาจารย์ได้อ้างถึงนายช่างไม้ไขนกงนต์เป็นพาหนะยึดครองชมพูทวีป โดยที่ผู้ศึกษาคาดการณ์ว่านกงนต์คือเครื่องบิน ซึ่งแน่นอนว่าเครื่องบินคือผลผลิตจากวิทยาศาสตร์ประยุกต์

ส่วนหลักของการตีความตามแนวอรรถปริวรรตหลังนวยค พระพุทธโฆษาจารย์ใช้วิธีการตีความทั้ง 2 วิธี โดยให้นำหน้าที่วิธีการที่ 1 คือการตีความตามตัวบทตลอดทั้งเรื่อง และแทรกด้วยกระบวนทัศน์ 5 คือ วิธีการที่ 1, 2 อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามหัวข้อธรรมที่ปรากฏ แล้วสรุปโสฬสปัญหาด้วยวิธีการที่ 2 คืออ้างถึงคุณวุฒิของตนมาไว้เพื่อให้ผู้อ่านมั่นใจว่า เนื้อหาที่อธิบายมานั้นถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ส่วนผู้อ่านจะได้รับความเข้าใจตามนั้นหรือไม่ พระพุทธโฆษาจารย์ไม่ได้กล่าวถึงเลย

ข้อเสนอแนะ

ด้วยเหตุที่ ผู้ศึกษาได้ใช้ความรู้ความเข้าใจในหลักของการตีความจากเอกสาร ตำราและคำอธิบาย จากศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ มาศึกษาวิเคราะห์การตีความโสฬสปัญหา ตามที่รู้ ตามที่เข้าใจ สำหรับท่านอื่นจะเห็นต่างและหรือเข้าใจต่างไปจากนี้ก็สามารถทำการศึกษาวิเคราะห์ก็ได้

ด้วยเหตุที่ พระพุทธโฆษาจารย์มีผลงานด้านวรรณกรรมเกี่ยวกับการตีความพระพุทธพจน์มากมาย ผู้ศึกษาสามารถศึกษาการตีความในส่วนอื่น ๆ ก็ได้

และโดยที่พระพุทธศาสนามีคำสอนมากมาย มีพระอรธกถาจารย์ตีความพระพุทธพจน์หลายรูป ผู้ศึกษาก็สามารถศึกษาวิเคราะห์การตีความหมายพระอรธกถาจารย์รูปนั้นได้เช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

กิริติ บุญเจือ. สารานุกรมปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

_____ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มหก: ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2546.

_____ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มเจ็ด: ปรัชญาอรรถปริวรรตของมนุษยชาติ (ช่วงพหุนิยม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2546.

_____ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น: เริ่มรู้จักปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2546.

เทศ บุญยะรัตเวช. รวมบทประพันธ์ พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการในงานฌาปนกิจศพนางเทศ บุญยะรัตเวช ณ วัดเทพศิรินทราวาส. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, 2513.

พระเทพปัญญาเมธี. สารัตถธรรม: การตีความพรหมชาลสูตร. อนุสรณ์สมโภชปริญญา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปรมตลชติกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์จำกัด, 2539.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. คำบรรยายพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543.